התכלת פרק רביעי מנחות מה.

אילים דהיכא אי דהנהו ⁽א⁾ דאיל הוא ⁽א⁾ אי דעצרת דתורת כהנים הויה כתיב בהו לעולם דעצרת דתורת כהנים והכי קאמר לא אילים דתורת כהנים מעכבי ליה לאיל דחומש הפקודים ולא איל דחומש הפקודים מעכב להו לאילים דתורת כהנים אלא פרים דאפילו אהדדי לא מעכבי ואילים דהכא ודהכא הוא דלא מעכבי אינהו מעכבי תנא מילי מילי קתני ¹וביום החדש ⁽ב⁾ (תקח) פר בן בקר ⁽ה⁾תמים וששה כבשים ואיל תמימים יהיו פר ⁽ג⁾מה ת"ל לפי שנאמר בתורה פרים ומנין שאם לא מצא שנים מביא אחד ת"ל פר ששה כבשים מה ת"ל לפי שכתב בתורה שבעה ומנין ⁽א⁾שאם לא מצא שבעה יביא ששה ת"ל ששה ומנין שאם לא מצא ששה יביא חמשה חמשה יביא ארבעה ארבעה יביא שלשה שלשה יביא שנים ²ואפילו אחד ת"ל ולכבשים כאשר תשיג ידו ומאחר דכתיב הכי ששה כבשים למה לי דכמה דאפשר להדורי מהדרינן ומנין ⁽ג⁾ ⁽ג⁾(לאילים שבת"כ) ⁽ג⁾שמעכבין זה את זה ת"ל יהיו ²כה אמר ה' אלהים בראשון באחד לחודש תקח פר בן בקר תמים וחטאת את המקדש חטאת עולה היא א"ר יוחנן פרשה זו אליהו עתיד לדורשה רב אשי אמר ⁽ד⁾ ⁽ד⁾מילואים הקריבו בימי עזרא כדרך שהקריבו בימי משה תניא נמי הכי רבי יהודה אומר פרשה זו אליהו עתיד לדורשה אמר לו ר' יוסי מלואים הקריבו בימי עזרא כדרך שהקריבו בימי משה אמר לו ⁽ד⁾תנוח דעתך שהנחת דעתי ³וכל נבלה וטרפה מן העוף ומן הבהמה לא יאכלו הכהנים כהנים הוא דלא יאכלו הא ישראל אכלי א"ר יוחנן פרשה זו אליהו עתיד לדורשה רבינא אמר כהנים איצטריך ליה ס"ד אמינא הואיל ואשתרי מליקה לגבייהו תשתרי נמי נבילה וטרפה קמ"ל ⁴וכן תעשה בשבעה בחודש מאיש שוגה ומפתי וכפרתם את הבית ⁽ב⁾ שבעה אמר ר' יוחנן אלו שבעה שבטים שחטאו ⁽ה⁾ ⁽ה⁾ואף על פי שאין רובה של קהל ⁽ג⁾ חודש אם חדשו ואמרו חלב מותר מאיש שוגה ומפתי מלמד ⁽ו⁾שאין חייבין אלא על העלם דבר עם שגגת מעשה ⁽ז⁾אמר רב יהודה אמר רב זכור אותו האיש לטוב וחנינא בן חזקיה שמו שאלמלא הוא נגנז ספר יחזקאל שהיו דבריו סותרין דברי תורה מה עשה העלה ⁽ו⁾ שלש מאות גרבי שמן וישב בעלייה ודרשו: א"ר שמעון אם היו להם פרים מרובין [וכו']: ת"ר ⁵ואיפה לפר ואיפה לאיל יעשה מנחה ולכבשים כאשר תשיג ידו ושמן הין לאיפה א"ר שמעון וכי מדת פרים ואילים אחת היא אלא שאם היו להם פרים מרובין ולא היו ⁽י⁾נסכים יביאו פר אחד ונסכיו ואל יקרבו כולן בלא נסכים ואם היו להם

אילים

רש"י

אילים שנים והקרבתם על הלחם ז' כבשים ⁽ז⁾ ואילים שנים) והנך דת"כ לאו ניהו הנך דחומש הפקודים ⁽ח⁾ כדלקמן: **הויה כתיב בהו.** יהיו עולה (ויקרא כג) וכל הויה עיכובא: **לא⁽א⁾(ו) ⁽ט⁾ דת"כ.** הבאים בגלל שתי הלחם שנאמר והקרבתם על הלחם: **מעכבי לאיל דחומש הפקודים.** ⁽י⁾ הבא בגלל מוסף ולאו ⁽ט⁾אאיל דלחם קאי: וקפריך הש"ס ⁽יא⁾ היכא פלגא לתנא הכי גבי אילים מוקמת דאילים ⁽יב⁾ מעכבין זה את זה וגבי פרים וכבשים אפילו דהדדי לא מעכבי ⁽יג⁾ הנך דחומש הפקודים ⁽יד⁾ זה את זה: **מילי מילי.** וכדפרישנא: **וביום החדש.** פסוק הוא ביחזקאל: **פר מה ת"ל.** כלומר ⁽טו⁾ הרי כתובה בתור' להביא פר בראש חדש: **לפי שנאמר בתורה.** ⁽טז⁾ ובר"ח כבשים בני שנה שבעה (במדבר כח): **ומנין שמעכבין זה את זה.** אם יש להם פרים שנים או כבשים שבעה דאין יכולין להקריב זה בלא זה: **ת"ל יהיו.** וששת כבשים ואילים⁽כ⁾ תמימים יהיו (יחזקאל מו): **חטאת.** בתמיה. אמאי כתיב וחטאת דמשמע חטאת הא עולה הוו פרים דר"ח דכתיב (במדבר כח) ובראשי חדשיכם תקריבו עולה וגו': **פרשה זו.** דיחזקאל: **אליהו עתיד לדורשה.** דעד שיבא אליהו ויפרשנה לנו אין אנו יודעים ⁽יז⁾ לדורשה: **רב אשי אמר.** אני אפרשנה מילואים הקריבו ⁽יח⁾ והך נבואה דיחזקאל על בית שני נתנבאה שהקריבו מילואים וכי היכי ⁽יט⁾ דהקריבו מילואים ⁽כ⁾ למשה בשמיני דידהו דהוה ר"ח ⁽כא⁾ כדאמרי' במס' שבת (דף פז:) בראשון ⁽כב⁾ באחד לחדש⁽ל⁾ ותנא אותו היום נטל עשר עטרות כו' והקריב עגל בן בקר לחטאת הכא נמי הקריב פר בר"ח: **אלו שבעה שבטים.** והכי משמע וכן תעשה ⁽ה⁾ בג) ⁽מ⁾(וגבי פר) כי היכי דכתיב לעיל מיניה תקח פר בן בקר כן תעשה בשבעה שבטים פר העלם דבר אם חדשו שום הוראת איסור ואמרו חלב מותר מאיש שוגה שסגגו על פיהם ואכלו חלב בשוגג מביאין פר: **ואע"פ שאין.** כו' שבטים הללו רובן של ישראל ואיכא למימר כיחידים דמו ויביא כל אחד כשבה או שעירה אפ"ה הואיל ורוב שבטים הם חשיבי רובא ויביאו פר: **העלם דבר.** שנעלם דבר מסנהדרין והורו שחלב מותר: **עם שגגת מעשה.** שאכלו ציבור חלב שוגג על פיהם: **דבריו סותרין דברי תורה.** כגון כל הנך דאמרי' לעיל דקרי לפר דר"ח חטאת וכן אותן דלעיל: **שלש מאות גרבי שמן.** לנרות להדליק בלילה ולדרשו: **וכי מדת פרים ואילים אחת.** והלא מנחת פרים שלשה עשרונים ומנחת אלים שני עשרונים (במדבר טו) ולא בא הכתוב אלא להודיעך שמוטב להביא איל אחד עם איפתו מדה הראויה לו מלהביא⁽ו⁾:

שאם

תוספות

אלא פרים דאפי' אהדדי לא מעכבי. והא דלא מוקי ליה בראש השנה ויום הכיפורים ושמיני עצרת משום דבכל חד ליכא אלא חד פר וחד איל והא דלא משני בפרים ואילים דעלמא כדמשני פ"ק ⁽ס⁾ דיומא (דף ז.) גבי פר דעבודת כוכבים ואילו של אהרן וקתני היה מקריב מנחת פרים ואילים לא דמי להכא כלל: **ומנין** שמעכבין זה את זה. פירוש כשיש להם כל הצורך (וכי) וכה"ג דריש בספרי שהבאתי לעיל א"נ קמ"ל כרבנן דפליגי עליה דר"ש במתני' שיקריב פרים ולא יקנה נסכים מאחד מהן אי נמי אם יש לו כבשים ואין לו לתמיד של בין הערבים מקריב כולן לשם מוסף ומיהו לקמן (דף מט.) משמע דתמידין דיומיה קודמין למוספין דיומיה משום דתדיר ומקודש ול"ע: **מילואים** הקריבו בימי עזרא כדרך שהקריבו בימי משה. ולא דמו הני להני דשל משה ⁽כד⁾ עגל וכאן פר וגם מתנותיו חלוקות כמפורש ביחזקאל (מה) אל מזוזת הבית ואל ארבע פינות העזרה למזבח ועל מזוזת שער החצר הפנימית ופירש שם רש"י שהוא פר האמור שם למעלה ⁽כה⁾ ⁽ע⁾ אל חקות המזבח ביום העשותו ⁽כו⁾ פר בן בקר לחטאת אבל שם כתיב ולקחת מדמו ונתתה על ארבע קרנותיו ⁽כז⁾ ועל ארבע פינות העזרה ⁽כח⁾ ועל הגבול סביב וצריך לדחוק המקרא שיהיו שוים ועוד לפי מה שמפרש וכן תעשה בשבעה בחדש דאיירי בשבעה שבטים דאייתו פר בהוראה וצריך ליישב שיהיו אותן מתנות כאותן הכתובין גבי פר בהוראה בויקרא ואי אפשר ליישבו ושמא וכן תעשה דקאמר לענין שמביא פר שנשרף ולא לענין המתנות ודבר תימה הוא מי דחקו להש"ס להעמיד הפסוק בז' שבטים ⁽כט⁾ ופשוטא דקרא קאי אהא דכתיב לעיל גבי חקות המזבח ביום העשותו שמביאין פר בן בקר לחטאת וביום השני שעיר עזים ופר ואיל ואח"כ שבעת ימים תעשה שעיר חטאת ליום ופר בן בקר ואיל מן הצאן תמימים יעשו לפיכך אומר כאן וכן תעשה בשבעה בחודש: **הואיל** ואישתרי מליקה. אע"ג דלעיל (דף ה:) פרכינן שכן מצוותו בכך וכלאים נמי אסרינן להו בלא קרא ⁽פ⁾ מ"מ אתא לאורויי לך דלא ניטעי למילף מינה ולמאן דקאמר דאין שחיטה לעוף [מן התורה] פירשתי בחולין (דף כ.) ⁽צ⁾: **בשבעה** שבטים שחטאו. השתא דריש בחדש כמו בדברים שחדשו בית דין והוא של ז' שבטים שחלב מותר ועשו על פיהם והיינו מאיש שוגה שסגגו בהוראתם ומפני שהלכו ליבור ועשו פתאום על פיהם והא דלא כרבי יהודה (הוריות דף ה.) דבעי פר לכל שבט ונראה דאפי' לר' יהודה ניחא דמיירי במיעוט שבט: **וכי** מדת פרים ואילים אחת היא. תימה לליפרון וכי יש שם איפה ורש"י פירש ביחזקאל דאיפה קמח היה מביא להוציא סולת עשרון מן הסאה והאיפה שלש סאין והיינו ג' עשרונים לפר ואיפה לאיל ⁽ק⁾ כמו ששנינו בשתי הלחם (לקמן עו:) שני עשרונים משלש סאין ושל פרים ג' מג' סאין למדך שאם לא מצא סולת מנופה כל כך יביא משל עשרון לסאה ושמן הין ⁽ל⁾ [לא שיקריב ההין כולו אלא] ⁽לא⁾ שנתות היו בהין וכי האי גוונא שפרש"י בשמן יש לפרש באיפה שהיה שם איפה גדולה וקטנה ומה שמדקדק משום דנקט בכולה חד לישנא משמע שניהם שוין וכן

דורש

מסורת הש"ס

א) תמימים ישפת, ב) [בערוך ערך פר ג' גיר' אחרת והיה לו עיין שם ותמצא נחת], ג) רש"ק מ"ז, ד) [שבת קנג: לקמן ק. פסחים לג: יומא פו: סנהדרין ל:], ה) שבת יג: חגיגה יג., ו) [צ"ל להם], ז) [ויקרא כג], ח) אילים דת"כ. לי"ק, ט) אאילים. לי"ק, י) בר"ח הס"ד אח"כ ד"ה שבעה כבשים. לי"ק, כ) צ"ל ואיל, ל) [שמות מ], מ) תעשה פר כי ס'. לי"ק, נ) צ"א פירוש, ס) בפ"א נוסף: אלים מרובין בלא מנחתם, ע) דיומא פר דעבודת כוכבים ואילו של אהרן גבי הא דקתני היה. לי"ק, פ) אלה תוקה. לי"ק, צ) [מלאתי לעיל ב.], ק) [נסדר"ה לא אמרן], ר) להוציא מתנה שני עשרונים סלת כמו. לי"ק.

תורה אור השלם

1. וּבְיוֹם הַחֹדֶשׁ פַּר בֶּן בָּקָר תְּמִימִם וְשֵׁשֶׁת כְּבָשִׂם וָאַיִל תְּמִימִם יִהְיוּ: יחזקאל מו ו

2. כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְיָ בָּרִאשׁוֹן בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ תִּקַּח פַּר בֶּן בָּקָר תָּמִים וְחִטֵּאתָ אֶת הַמִּקְדָּשׁ: יחזקאל מה יח

3. כָּל נְבֵלָה וּטְרֵפָה מִן הָעוֹף וּמִן הַבְּהֵמָה לֹא יֹאכְלוּ הַכֹּהֲנִים: יחזקאל מד לא

4. וְכֵן תַּעֲשֶׂה בְּשִׁבְעָה בַחֹדֶשׁ מֵאִישׁ שֹׁגֶה וּמִפֶּתִי וְכִפַּרְתֶּם אֶת הַבָּיִת: יחזקאל מה כ

5. וְאֵיפָה לַפָּר וְאֵיפָה לָאַיִל יַעֲשֶׂה מִנְחָה וְלַכְּבָשִׂים כַּאֲשֶׁר תַּשִּׂיג יָדוֹ וְשֶׁמֶן הִין לָאֵיפָה: יחזקאל מו ז

הגהות הב"ח

(א) גמ' דאיל היא אלא דעצרת: (ב) שם בשבעה א"ר יוחנן וכו': (ג) שם בחדש אם חדשו: (ד) רש"י ד"ה לא אילים דת"כ הבאים וכו' על הלחם מעכבי לאיל דחומש הפקודים דמוסף ואאיל קאי וקפריך הש"ס היכא כצ"ל והד"א: (ה) ד"ה אלו שבעה וכו' תעשה כמו גבי פר:

מוסף רש"י

נגנז ספר יחזקאל. שיש בסופי דברים נקרנות שסותרין דברי תורה סותרין דברי תורה. כגון נבילה וטריפה וגו' לא יאכלו הכהנים הא ישראל אוכלים, וכגון וכן תעשה בשבעה בחודש שיכן נרמז קרבן זה בתורה גרבי שמן. להדליק (חגיגה יג.) למאור ולמנורות. (שבת יג.)

שיטה מקובצת

א) דהנהו. חד איל הוא אלא דעצרת: ב) פר בן בקר תמימים וששת כבשים ואיל תיבות תקח תמים וששה נמחק: ג) ומנין שמעכבין וא"ז תימה מאי קאמר הא כבר אמרנו דאין מעכבין ופרש"י דאם יש להם ב' פרים או ד' כבשים דאין מקריבין זה בלא זה וגם זה לא נהירא דהא כבר אמרנו דכמה דאפשר לאהדורי מהדרינן ונראה דהא דקאמר הכא דמעכבין לאפוקי מדרש דאמר אם היה להם פרים מרובים כו' וקמ"ל האי תנא דטוב לו להביא כבשים כמו דאפשר ולא ימעט הכבשים בשביל הנסכים: ד) מילואים הקריבו בימי עזרא. לאו דוקא שהרי כל

עין משפט נר מצוה

צז א ב מיי' פ"ח מהל' תמידין ומוספין הלכה כ:
צח ג מיי' שם הלכה יט וע"ש בכ"מ:
צט ד מיי' פי"ב מהל' מעה"ק הלכה טו:
ק ה מיי' פי"ג מהלכות שגגות הלכה א ופי"ג הלכה ג:
קא ו מיי' שם פי"ג הל' א:

רבינו גרשום

אלא פרים דר"ח ופרים דעצרת דחומש הפקודים דפנחס דהוו ב' פרים: ואי אמרת מ"ש לא אמר פרים דפסח דהוו נמי ב' משום דהויה כתיב בהו ומעכבי זה את זה: אי דהני דר"ח ודעצרת דחומש הפקודים חד איל הוא דאית לכל חד: דעצרת דתורת כהנים דאית ביה ב' אילים דכתיב והקרבתם על הלחם וגו'. הויה כתיב בהו יהיו עולה לה' אלמא דמעכבי: הכי קאמר לא אילים דעצרת דתורת כהנים מעכבי ליה לאיל דחומש הפקודים דהכי אמרינן לקמן דמשבאו לארץ קרבו הב' של תורת כהנים והא' שבחומש הפקודים. ואם (אבל) [אבד] האיל של חומש הפקודים לא מעכב להו לאיל של תורת כהנים ולא אילים דתורת כהנים מעכבי לאיל דחומש הפקודים וכן השעיר והכבשים של תורת כהנים שהן חובת היום אינן מעכבי של חומש הפקודים שהן של מוסף ולא דחומש הפקודים מעכב דתורת כהנים ופרים וכבשים דתנן במתני' בהני דחומש הפקודים קאמר דלא כתב בהו הויה: (אבל) [אלא] פרים וכו'. ומתמה בעל התלמוד פרים דחומש הפקודים אמרת במתני' דאפילו אהדדי לא מעכבי שאם אבד האחד אין מעכב את הב' והדר אוקמת מאי אילים אין מעכבין זה את זה דהכא והכא לא מעכבי כלומר שהב' של תורת כהנים [אינו מעכבן] את הא' של חומש הפקודים ולא האחד את השני (והדר אמרת) [אבל] אינהו שני אילים של תורת כהנים עצמן מעכבין זה את זה דהויה כתיב בהו. וכי לצדדין קא מוקמת לה למתני': איל אין מילי מילי קתני מתני' כמה דאפשר לאהדורי אחר רוב מהדרינן: ומנין שמעכבין זה את זה אם היו ד' או ר': וְחִטֵּאתָ משמע חטאת עולה היא דכתיב ובראשי חדשיכם תקריבו עולה לה' פרים: פרשה זו אליהו עתיד לדורשה. כלומר שיש בה קושיות: רב אשי אמר מאי קושיא מילואים הקריבו בימי עזרא לחנוכת הבית כדרך שהקריבו בימי משה אף הכא נמי האי פר דיחזקאל לצורך מילואים הוא לעתיד לבא ומשום הכי הוי חטאת כההוא דמשה דכתיב קח לך עגל בן בקר לחטאת וראש חדש נמי הוה: וכן תעשה נמי פר לחטאת לז' שבטים שחטאו: שחידשו שהורו ב"ד ואמרו שחלב מותר: מאיש שוגה. זה שגגת מעשה. ומפתי זה העלם דבר דבעינן תרוייהו בשוגג הוראה ועשיה: שלש מאות גרבי שמן א) לצורך. היינו לצורך מנחה: וכי מדת פרים ואילים אחת הם והכתיב שלשה עשרונים

א) נראה דלרבינו היה לו גירסא אחרת בגמרא.

איתן הקרבנות ואותו הבנין על העתיד אלא אם ויזכו) [זכו] ישראל היו מקריבין אותו בימי עזרא. תו"ח: פ) שחטאו. פירוש בהוראת ב"ד דמייתי [פר] העלם דבר של צבור אע"ג שאינו רוב קהל (על) [עם] שגגת מעשה שאכלו חלב ע"פ הוראת ב"ד לאפוקי [שאם] הי' סבורים (על) שהוא שומן ואכלו צבור בשוגג שאין מביאין פר אלא כל אחד מביא כשבה או שעירה כדין יחיד שחטא: ו) העלה לו: ז) כבשים וגו': ח) הפקודים כדמפרש לקמן: ט) לא אילים דת"כ: י) דהוי מוסף: יא) היכי פלגת למתני' תיבות פלגא לתנא נמחק: יב) דאילים דהכא ודהכא דת"כ ודחומש הפקודים הוא דלא מעכבי הואיל ולא כתיבי גבי הדדי הא איתנהו הדדי כגון הנך שנים דת"כ מעכבין: יג) לא מעכבי בתיב דכתיבי גבי הדדי והנך: יד) הפקודים לא מעכבי זה: טו) היכן כתוב: טז) בתורה פרים בני בקר שנים בר"ח הס"ד ואח"כ מה"ד לפי שנאמר בתורה: יז) יודעים לפרשה: יח) הקריבו כו': יט) והקריבו מילואים: כ) דמילואים: כא) ר"ח ניסן: כב) תיבות באחד לחדש נמחק: כג) תעשה פר בן בקר כו': כד) עגל והוא בן שנה ואבל פר בן ב' שנים ופר הוא נמי בן ב' שנים: כה) למעלה אלה: כו) העשותו אלה: כז) קרנותיו ואל: כח) העזרה ואל: כט) ופשיטא: ל) תיבות לא שיקריב ההין כולו אלא ל"ש: לא) שנתות היו בהין. ויקריב שמן לפי הסולת כמשפט הובת הפר כמשפטו ולאיל כמשפטו עכ"ל ברש"י ביחזקאל: